

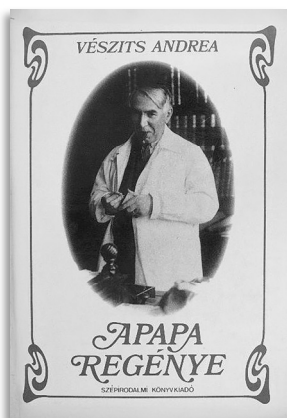
DUDÁS KATA

Az író és az ember

VÉSZITS ANDREA APAPA REGÉNYE CÍMŰ
KÖNYVÉRŐL

Vészits Andrea írói munkásságával a *Boszorkánysziget 28 73* című könyv kapcsán találkoztam először. A kötet könnyed hangvétele, humora és persze a központi szerepet kapó Móra Ferenc évszázadokon átívelő alakja késztetett arra, hogy az írónő más jellegű munkáinak is utánanézzek. Így keresztezte utam az 1989-ben megjelent *Apapa regénye* című kötet, ami teljesen más olvasói élményt nyújtott, mint az *Időfutár*-sorozat spin off-jaként megírt, trükkös Móra-újraolvasó. Egy lassan építkező, határozott irodalmi koncepciót bemutató művel találkoztam, ami a *Boszorkánysziget 28 73*-ban megtapasztalt írói módszerektől eltérő gesztusokkal, de szintén sikerrel tesz kísérletet a Móra-emlékezet megújítására. Ennek egyik legkézenfekvőbb oka az lehet, hogy míg a *Boszorkánysziget 28 73* az ifjúsági irodalom kategóriájába tartozik, addig az *Apapa regénye* egy életregény, amely komolyan beszél komoly dolgokról, és kendőzetlenül tárja fel az igazságot egy nagy író alakjáról. Bár Vészits Andrea könyve Móráról, számos fontos gyermek- és ifjúsági kötet, iskolai kötelező és ajánlott olvasmány szerzőjéről szól, nem (csak) a fiatalabb generáció tagjainak íródott. Az író személye, időn és tereken átívelő alakja jelenti az összekötő kapcsot a két mű vállalkozása között.

Szépirodalmi Könyvkiadó
Budapest, 1989

lalkozást.¹ Nem meglepő tehát, hogy az író első könyve, az *Apapa regénye*, valamint a pár éve, 2022-ben megjelent *Boszorkánysziget* 28 73 is Móra Ferenc meghatározó alakja köré építkezik. A két könyv megjelenése közötti időszakban Móra Ferenc jelenléte nem halványul az író életében, ugyanis ezt az időszakot a dédapa hátrahagyott munkáinak kutatása, szellemi örökségének ápolása tölti ki. Az író a szegedi Móra Ferenc Múzeum kurátoraként a *Móra Rengeteg* kiállítás egyik megálmodója is. Vészits Andrea egy megszólalásában kihangsúlyozza, hogy nemcsak vér szerinti örököse Móra Ferenc hagyatékának, hanem szellemi leszármazottja is.² Ennek a gondolati, lelki síkon történő összefonódásnak egyik eredménye a több mint 300 oldalas *Apapa regénye*.

A regényben a történetek elmesélői, a nézőpontok, valamint maga az elbeszélés mód és a megtalált-kitalált nyelvezet is fejezetenként eltérő, sajátos felépítést kölcsönözve a szövegnek. A könyv alapját azok a visszatérően megjelenő, hasonlóképpen felépített fejezetek adják, amelyekben az író dédapjával beszélget. Ezeket a párbeszédes részeket Móra Ferenc életének központi szereplőitől származó elbeszélések tagolják. Az író, Móra, minden második fejezetben kommentálja a mások szájából saját magáról (vissza)hallott történeteket, ezzel egy újabb rendhagyó elbeszélés módot alakítva ki, amelyben a tér-idő fogalma eltér a megszokott, egy időben és egy helyen történő eseményleírástól. Mindezen eljárásoknak köszönhetően egy-egy életpizód bonyolódását, végkifejletét több nézőpontból is elolvashatjuk. A perspektíva-váltás mellett a nyelvezet és a központosítás is fejezetenként eltérő, az éppen megszólaltatott karakterre jellemző jegyeket vesz magára.

Mennyire beszélhetünk Móra Ferencről mint saját életének elmesélőjéről, ha tudjuk, hogy a könyvben neki tulajdonított mondatokat dédunokája adományozza neki? Számomra a könyvben eleve érzékelhető feszültség a már említett váltakozó nézőpontok és ebből következően a szerzőség kérdése miatt, és ezt csak fokozzák a könyv vezérfonalát nyújtó, a valóságban nem kivitelezhető Apapa és az író között létrejött párbeszéd-helyzetek. Olvasóként a könyvben lejegyzett Móra Ferenc-mondatokat hiteles kijelentéseként kezeltem, ugyanis az író többször is tanúbizonyságot tett már arról, hogy olvassa, értelmezi és érti Móra Ferenc levelezését, műveit, publicisztikáját, egyéb írásait.³

A regényben több, a hétköznapi ember életében is ismerősnek és meghatározónak nevezhető motívumról olvashatunk. A gyászolás folyamatának,

¹ „Vészits Andrea az író dédapjáról, arról, hogy miért volt boldogtalan Móra és hogyan szörnyülködne el a mai közéleten” <https://szeged.hu/cikk/veszits-andrea-az-iro-dedapjarol-arrol-hogy-miert-volt-boldogtalan-mora-es-hogyan-szornyulkodne-el-a-mai-kozeleten>

² Uo.

³ „Az ember addig él, amíg van, aki szeresse”, <https://www.pagony.hu/cikkek/veszits-andrea-idofutar-boszorkanysziget-28-73-interju-csaladkutatas-tortenelem-szeged>

a családi traumák feldolgozásának, az emberi kapcsolatok bonyolultságának következetes nyomon követése a műben lehetőséget nyújt az olvasó aktív kapcsolódására a regényhez. A felsorolt témákon kívül a kötet igazi szervezőelemeként maga a szeretet motívuma tűnik fel. Ennek az írói elvnek-tervnek következményeként Móra Ferenc házaseletébe és különböző szerelmi kalandjaiba is betekintést nyerünk, hol a partnerek, hol pedig az író szemszögéből. A házasságtörések és veszekedések leírását kendőzetlenül olvashatjuk a dédunoka tollából. A könyv ezekben a részekben is olyan szeretettel szólaltatja meg Móra Ferenc szellemét, hogy semmiképpen sem egy érzéketlen ember képét festi elénk, hanem egy hibázó és a megváltoztathatatlant elfogadó ember alakja tárul elénk. Móra még a feleség és a szeretők nézőpontjából elmesélt történetekben sem elítélendő szereplő, hanem csak az élet egyik legfontosabb dolgára, a szeretetre vágyó ember. A szeretet jelenléte legjobban a dédunoka és dédapa között létrejövő párbeszédekben érződik, ahol egymás kölcsönös megértése és elfogadása áll a középpontban.

A könyv Móra Ferenc lányának megrendítő emlékidézésével, az író halálának leírásával indul. Móra életének egyes megszólaltatott szereplői egymástól függetlenül, mégis kollektív emlékmunkát végeznek, amikor az író halálának eseményére reagálva megfogalmazzák szavaikat. Úgy tűnik, mindenki kapott egy szeletet Móra Ferenc személyiségéből, és most dédunokájának keze alatt ezekből a részletekből megalakul egy őszintébb kép az íróról. Számomra az egész könyvben érezhető a „halottról vagy jót, vagy semmit” elve, ugyanis attól, hogy egy komplexebb, hibáktól nem mentes írói képet kapunk, Móra Ferenc karakterének szeretetreméltóságát a szerzőnő nem kérdőjelezi meg.

A regény természetesen nemcsak a Móra-életrajz motívumaira reflektál, hanem az író jelentős műveire, egész munkásságára is történnek utalások. Móra Ferenc újságírói munkájáról, *Az aranykoporsó*ról, gyermekeknek íródott könyveiről, régészeti tevékenységéről, a cselekvések mögött meghúzódó okokról és személyes indítatásokról is olvashatunk háttér-információkat az *Apapa* oldalain. A befogadó megtudhatja, hogy milyen élethelyzet vagy éppenséggel kinek a személye motivált egyes alkotásokat, fontos részletek derülnek ki Móra Ferenc hírnévhez való hozzáállásáról, munkamoráljáról és magáról az írás folyamatáról is a kötet tájékoztatása által. A regény a családi kötelek megértéséről és a zavaros, titkokkal teli múlt elfogadásának nehézségeiről is szól. A múlt eseményeinek megnyitása és értelmezése során az írónőnek szembe kellett néznie azzal, hogy milyen ember is volt valójában a már meg nem ismerhető dédapa.

Bár a regény jellemző fogalmazásmódja egységesen lírai és érzékeny, Vészits Andrea írói stílusa fejezetenként képes új és új színeket bemutatva idomulni az aktuális esztétikai célkitűzéshez. A regény szimbólumok tekintetében is gazdag, hiszen számos utalást és metaforát ajánl föl értelmezésre,

melyek közül egyesek a megszólaltatott szereplők belső világába és küzdelmeibe vezetik az olvasót, más utalások pedig a Móra Ferenc életét, alkotásait ismerő és értékelő emberek számára szolgálnak igazi aranybányaként. A párbeszédek és a belső monológok hitelesen tükrözik a felsorakoztatott karakterek komplexitását és a köztük fennálló viszonyrendszereket, amelyek sokszor feszültséggel telítettek. Az író képes arra, hogy a hajdani mindennapok elemeit is részletekbe menően leírja, így a történeteket még közelebb hozza az olvasóhoz, és egyúttal a szereplők is kézzelfoghatóbbá válnak. A lírai megoldások és a prózai leírások állandóan váltakozva hozzák létre azt a megjósolhatatlan haladást, mely különleges atmoszférát ad a könyv egészének.

A karakterek közötti kapcsolatok hiteles ábrázolásához és a regény megírásához elengedhetetlen kutatómunka során az írónőnek bizonyosan szembeülnie kellett a családi múlt szélsőséges eseményeivel is. A személyesen megismerhetetlen dédapa iránt táplált ambivalens érzések – szeretet, düh, fájdalom – értelmezése végigkíséri a történetmondást. Apapa karaktere nemcsak a családi kötelek miatt fontos, hanem mert dédunokájának identitását is meghatározza. A mű utolsó fejezetében az írónő kibékül dédapjával és belenyugszik abba a szomorú helyzetbe is, hogy fizikai síkon dédapja számára mindig egy elérhetetlen alak lesz.

A családi múlt feltárása és bemutatása nemcsak külső, hanem egyúttal belső utazást is jelent a szerző, elbeszélő számára, hiszen a családtörténet rekonstruálása mellett ön maga családban betöltött szerepét is próbálja megérteni és -értetni. Vészits Andrea regénye egy mélyen megható történet, amely a családi kapcsolódások bonyolultságát és az elfogadás lehetőségeit járja körül, ezért az olvasó könnyen tud rezonálni az akár saját életéből is ismerős könyvbeli helyzetekkel. A nagy érzelmi távlatok és a gazdag nyelvezet révén az alapvetően szórakoztató szöveg komoly elgondolkodásra is készítheti az olvasót családi kapcsolatairól és személyes, valamint családi múltjáról.

Vészits regénye nem csupán Móra-regény, de 20. század végi magyar családregeként is felfogható: minden karakter saját történetével és motívumával gazdagítja a narratívát, mely így végül sokkal több lesz az írói életút szigorú nyomkövetésénél. A titokzatosság érzetét erősíti az az írói megoldás, hogy Móra Ferenc életének egyes szereplői álnéven mutatkoznak be a könyvben, valamint maga az írónő is egy, a könyv világán kívül álló hangként jelenik meg. Vészits Andrea a történet előrehaladtával rávezeti az olvasót, hogy a családi történetek nem csupán segítséget, mintákat, de megörökölt terheket is ráhagyományoznak a felmenőkre.

Az írónő a könyv kezdetén dédapjához szól, múzsák helyett tőle kér ihletet a regény megírásához. Móra Ferenc végig is kíséri az elbeszélő-dédunokát a regényírás nehézségeivel kikövezett útján, de a könyv legvégén, feladata

elvégeztek magára hagyja utódját. A regény a „Súgjál nekem!” kéréssel kezdődik, és ezzel is záródik, így ez az egy mondat, igaz, eltérő érzelmi töltettel, de keretet kínál a művészi megszólalásnak. A mű elején írói segítségkérés-ként hangzik el, a könyv végén azonban a dédunoka (és nem pedig az író) szólal meg, kérve Móra Ferenc szellemét a maradásra. Számomra az egész könyv legérdekesebb fejezete az utolsó, amiben Móra Ferenc végigvezeti az olvasót életének fontosabb eseményein, összefoglalva a szinte a könyv megannyi korábbi fejezetét, ismertetett részletét, miáltal akár a mű kivonataként is értelmezhető. Az utolsó fejezet a halál pillanatában lepergő élet eseményeinek elmesélésére vállalkozik. A kompozíciónak az eltávozással való nyitása és azzal való lezárása klasszikusan megnyugtató, de további kérdéseket is lehetővé tevő, eleven írói elgondolást sejtet.

Úgy érzem, valódi hiánypótlás történt a részemről, mikor több mint 30 évvel a könyv megjelenése után elolvastam az *Apapa regényét*. Vészits Andrea műve különleges atmoszférájú, gondosan felépített, több műfaj (családtörténet, memoár, művészregény, életrajzi regény stb.) elemeit is magába építő szépprózai alkotás, amely akkor is remek élményt nyújt, ha nem kimondottan Móra személye ösztönöz minket az olvasásra. A regény ugyanis olyan általános érvényű, mindenkit érintő kérdéseket boncolgat, melyek túllépnek a főszereplő különben mindvégig sok színnel, vonással és érezhető szimpátiával ábrázolt alakján. Szívből ajánlható ezen túl a könyv persze mindenkinek, aki Móra Ferenc írói és emberi személyiségét új, az iskolai tananyagon túli szemszögből szeretné megismerni, a hivatalos olvasatok által néha papírizűre redukált írófigura összetett, eleven, ma úgy mondanánk, 3D-s változatára kíváncsi.